

Shitstorms, bobler eller sags-orienterede offentligheder? Digitale metoder og kontroverser på sociale medier

Birkbak, Andreas

Published in:
Dansk Sociologi

Publication date:
2018

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Birkbak, A. (2018). Shitstorms, bobler eller sags-orienterede offentligheder? Digitale metoder og kontroverser på sociale medier. *Dansk Sociologi*, 29(1), 37-61. <https://rauli.cbs.dk/index.php/dansksociologi/issue/archive>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Shitstorms, bobler eller sagsorienterede offentligheder? Digitale metoder og kontroverser på sociale medier

Kontroversen om planerne for en betalingsring i København afstedkom blandt andet en række sider på Facebook. Eksemplet er ikke enestående: Sociale medier lægger i disse år ofte brugerflade til folkelige protester og kontroverser. Sociologien har med digitale metoder fået en række værktøjer til at indsamle data om dem. Flere af de digitale teknikker er formet af et teoretisk udgangspunkt hos Bruno Latour. Artiklen undersøger, hvilke metodiske retningslinjer der følger af en Latour-inspireret forståelse af politik og demokrati. Først afsøges Latours inspirationskilder i den amerikanske pragmatisme. Dernæst diskuteres Noortje Marres' bud på konsekvenserne for digitale metoder. Endelig analyseres betalingsringskontroversen for at give et eksempel på en undersøgelse med digitale metoder, der tager udgangspunkt i idéen om demokratisk offentlighed som noget, der opstår i anledning af konkrete problematiske sager. Analysen bygger på 4.500 posts og kommentarer fra syv forskellige Facebook-sider om betalingsringen, der opsummeres i en co-word-visualisering. Artiklen fremfører, at et Latour-inspireret fokus på sagsorienterede offentligheder tilbyder et interessant alternativ til affejende begreber som shitstorms og ekkokamre, og diskuterer de metodiske udfordringer, som tilgangen medfører for digitale metoder.

Søgeord: Digitale metoder, Facebook, offentlighed, kontrovers, Latour, betalingsringen

Introduktion

Social medier bliver i disse år associeret med overrumplende og ustabile folkelige kontroverser. Mange kommentatorer fokuserer på, hvordan sådanne kontroverser hænger dårligt sammen med idealerne om en velordnet og velinformeret offentlig debat. I dagspressen anvendes begreber som *shitstorms* (Mortensen 2015), og i den seneste tid har prominente aktører efterlyst metoder til at *fakta-tjekke* indhold på social medier (Cherubini og Graves 2016), så forkerte oplysninger ikke får lov til at flyde uimodsagt rundt i påståede *ekkokamre* (Sunstein 2007).

Som en del af denne digitale tidsånd blev kontroversen om planerne for en betalingsring i København i Berlingske Tidende fremhævet som et blandt flere eksempler på, at sociale medier kan starte »mediestorme«, der ser ud til at påvirke beslutningstagerne i en grad, der fik journalisten til at foreslå ordet »Facebookvælde« (Rekling 2014:1). Denne artikels ærinde er, med betalingsringskontroversen som empirisk eksempel, at diskutere idéen om sagsorienterede offentligheder som et pragmatisme-inspireret alternativ, der kan vejlede digitale metoder i sociologien i en tid, hvor negativt ladede begreber som *ekkokamre* og Facebook-vælde fylder ikke bare i den populære diskurs, men også i internetforskningen (Bakshy et al. 2012; Hendricks og Hansen 2014; Pariser 2012; Sunstein 2006).

Med udgangspunkt i rational choice-teori fokuserer nogle forskere på, hvordan personaliserede indholdsstrømme på sociale medier kan føre til såkaldt *confirmation bias* og dermed forstærke fejlagtige opfattelser til skade for offentlighedens evne til at træffe informerede valg (Hendricks og Hansen 2014; Sunstein 2006). Andre forskere trækker på teorier om deliberativt demokrati, når de påpeger, at den demokratiske samtale ikke længere fungerer, hvis brugere af sociale medier ikke eksponeres for værdier og holdninger, der er forskellige fra deres egne (Pariser 2012).

Over for disse pessimistiske diagnoser af den digitale samfundsdebat har forskere med interesse for digitale metoder fremhævet, at kontroverser rummer et demokratisk potentiale i den forstand, at eksisterende samfundsmæssige positioner og alliancer ekspliciteres og potentielt løsnes, i takt med at forskellige fænomener og objekter problematiseres og mobiliseres (Latour 2005b; Venturini 2012). For Latour medfører fremkomsten af ny viden og nye teknologier til stadighed en omkalfatring af kollektivet, der følgelig konstant må genbeskrives, for at demokratisk politik kan finde sted. Til det formål formulerer Latour politik som en cirkelbevægelse, hvori nye relationer først opdares og dernæst forsøges repræsenteret (Latour 2003). Her bliver kriteriet for demokratisk politik ikke så meget, om der er tale om en inkluderende og saglig debat, men om der findes en »ontologisk« åbenhed over for udforskningen af de problematiske sager, der mobiliserer offentlig opmærksomhed, og ifølge Latour gør en genbeskrivelse af kollektivet nødvendige. Tilgangen er her ontologisk i den forstand, at det forud for udforskningen ikke står klart, præcist

Andreas Birkbak

Adjunkt,
Institut for Læring og
Filosofi (HUM),
Aalborg Universitet
(København).

E-mail:
ab@learning.aau.dk

hvilke elementer der egentlig indgår i sagen, og ej heller hvilke associationer de har imellem sig. Undersøgelse og kortlægning af kontroverser indeholder således også et sociologisk videnspotentiale, for så vidt at nye sociale og materielle associationer kan spores empirisk, inklusive for eksempel emergende relationer mellem sociale bevægelser, politiske partier, bureaukratisk viden og teknologiske frembringelser (Latour 2005).

Når kontroverser om, hvorvidt og hvordan nye entiteter skal integreres i kollektivet gennem nye repræsentationer, udspiller sig digitalt, åbner der sig ifølge forskere med interesse for digitale metoder, som Latour og Marres, nye muligheder for at kortlægge og forstærke disse dynamikker. Digitaliseringen af protester og argumenter medfører, at emergende associationer med nye teknologier kan spores og aftegnes mere effektivt (Latour 2011). Det centrale for digitale metoder bliver i denne sammenhæng ikke blot kortlægning, men at bidrage til udfoldelsen af de problematiske sager (»issues«), der mobiliserer og organiserer sagsorienterede offentligheder (Marres 2007, 2015).

I denne artikel undersøger jeg de metodologiske konsekvenser for digitale metoder som en sagsorienteret forståelse af offentlighed medfører. Artiklen falder i tre hoveddele. Først diskuteres udgangspunktet for Latours forståelse af demokratisk politik og offentligt engagement, nemlig de amerikanske pragmatister Lippmann og Dewey. Dernæst sætter jeg ved hjælp af Marres fokus på, hvilke metodiske udfordringer en Latouriansk forståelse af demokratisk politik rejser for digitale metoder. Endelig præsenterer jeg et eksempel på, hvordan udfordringerne kan tages op i praksis ved at analysere en række Facebook-sider, der opstod i forbindelse med kontroversen om planerne om en betalingsring i København.

Demokratisk politik som sagsorienterede offentligheder

Den amerikanske pragmatismes tænkning om offentlighed, herunder frem for alt bidragene fra Walter Lippmann og John Dewey, er en afgørende inspirationskilde for Latours forståelse af demokratisk politik (Latour 2003, 2005a, 2007). Lippmanns tænkning om offentlighed tager udgangspunkt i, at ordet demokrati ikke skal tages bogstaveligt – det er ikke »folket«, der »hersker« (Lippmann 1925). Ifølge Lippmann virker folkets indflydelse kun indirekte

og midlertidigt gennem det, han kalder offentlig mening (Lippmann 1922). Følger vi Lippmann, skal vi passe på ikke at overvurdere evnerne hos det gennemsnitlige medlem af offentligheden. Samtidig skal vi imidlertid være påpasselige med ikke at undervurdere den offentlige menings betydning, når det gælder. Idéen om en stabil, handlekraftig offentlighed er rigtig nok blot en forestilling – et »fantom« – men offentligheden kan på afgørende vis intervenere i særlige tilfælde (Lippmann 1925).

Offentligheden intervenserer ifølge Lippmann ved at tildele sin støtte til en af aktørerne i en pågående kontrovers. Denne støtte tildeles fra en position, der er eksternt i forhold til kontroversens substans. Medlemmer af offentligheden er for Lippmann defineret ved ikke at kende sagens forskellige forhold, men har på grund af deres eksterne position alligevel en evne til at komme med en afgørende bedømmelse. En sådan bedømmelse kan dog kun følges op med handling ved at støtte en direkte impliceret aktør med den offentlige menings opbakning (ibid.).

Lippmanns forståelse af offentligheden er interessant for Latour, fordi den flytter fokus væk fra det umulige ideal om den fuldt oplyste borger hen mod spændingen mellem det at være eksternt og internt impliceret i et problem. Konsekvensen er, at offentligheden må forstås som skiftende i størrelse og udstrækning fra sag til sag. Grunden til, vi ikke ser dette klart, er, ifølge Lippmann, at vi abonnerer på »the mystical notion of society« (Lippmann 1925:137). En sådan formulering ligger ikke langt fra Latours argument om, at samfundet ikke er en kilde til sociale forklaringer, men noget, der selv skal forklares (Latour 2005b). Lippmanns idé om offentligheden som en altid situeret og midlertidig størrelse kan således bruges i Latours udvikling af et begreb om demokratisk politik, der passer ind i hans mere generelle teoretiske antagelser.

Lippmann tager ikke selv skridtet i retning af en decideret teori om midlertidige sagsorienterede offentligheder. I stedet ender han (med at blive læst) som en pessimist, der fremhæver offentlighedens begrænsninger og til en vis grad synes at anbefale teknokrati, altså at magten placeres i eksperternes snarere end borgernes hænder (Goodwin 2014; Schudson 2008). Deweys offentlighedsteori samler dog nogle af Lippmanns idéer op og skitserer en radikalt anderledes forståelse af offentlighed end nutidens common sense-forståelse af »offentlig debat«, der trækker på Habermas' tidlige arbejde om offentligheden som modpol til henholdsvis staten og markedet (Habermas 2009[1967]).

Dewey (og Lippmann) skrev i en tid, de selv opfattede som præget af uhørt komplekse problemer, for eksempel verdenskrig og intense kampe for arbejdstagerrettigheder (se også Madsen, dette særnummer). Kombineret med nye kommunikationsformer betød det for Dewey, at handlinger ét sted pludselig kunne have uoverskuelige og uforudsete virkninger andre steder (Dewey 2017[1927]). Ifølge Dewey er det netop offentlighedens rolle at gribe ind i situationer, hvor handlingers konsekvenser overskrider den umiddel-

bare situation, fordi problemerne her angår folk, der ikke kan løse sagen direkte imellem sig. Hos Dewey samles offentligheder således om en særlig kategori af problemer, og offentlighedernes eget »problem« bliver, hvordan de kan organisere sig godt nok til at kunne handle effektivt frem mod en løsning.¹

Spørgsmålet om offentlighedens evner til at håndtere de problemer, der organiserer dem, kommer Dewey ikke med nogen klar løsning på. Han ender til en vis grad, i tråd med Lippmann, med at anbefale, at offentligheder udpeger nogle repræsentanter, der modsat almindelige medlemmer af offentligheden kan udrustes til at være handlekraftige, og som kan udskiftes, hvis de ikke længere tjener offentlighedens interesser (ibid.). Samtidig fremhæver Dewey, at offentligheder må defineres netop ved deres fortløbende undersøgelse af et åbent problem eller det, Dewey kalder udforskning af en usikker situation (Dewey 1938). Så snart problemet er klart identificeret, og løsninger kan institutionaliseres, er offentlighedens arbejde slut. Offentlighed er for Dewey altså både en normativ og en epistemisk størrelse, i den forstand at offentligheder frembringer ny viden og finder nye løsninger ved at inkludere og følge hidtil uudforskede associationer.

Opsummerende har vi med Lippmann og Dewey en pragmatisk offentlighedsforståelse, der lægger vægt på, at offentligheder er defineret ved dels at være indirekte impliceret i et konkret problem, og dels ved den opgave at udføre en undersøgelse af de nye associationer, som implicerer offentlighedens medlemmer indirekte.

Latour trækker på pragmatisternes idé om, at offentlighedens bestanddele altid vil være et åbent spørgsmål, når han beskriver demokratisk politik som en fortløbende cirkelbevægelse, hvori kollektivet konstant genbeskrives. Det centrale politiske spørgsmål for Latour er, hvorvidt en gruppe er blevet »aftegnet« og dermed »eksisterer« (Latour 2003:148, mine oversættelser fra engelsk). Den fortløbende aftegning af kollektiver er ifølge Latour en politikers egentlige opgave. Politikernes repræsentationer vil altid være forsimplinger og dermed også ofte kaste misforståelser og misnøje af sig, men ifølge Latour er repræsentationerne ikke mindre værd af den grund, for der er brug for konstante forsøg på at aftegne et »vi«, som aldrig kan formuleres perfekt eller endeligt (ibid.).

Følger man denne tankegang, efterlades man med den mærkværdige anbefaling, at politik bedst gøres demokratisk ved at afholde sig fra at følge fastlagte procedurer (Latour 2007; Marres 2012a). Det strider mod idéen om, at demokrati netop er et sæt institutioner og formelle processer, der tjener til at sikre ting som inklusion, ligestilling og kollektiv autonomi – altså et normativt projekt, først og fremmest. Latours læsning af de amerikanske pragmatister medfører til gengæld en sammenblanding af normative og deskriptive udsagn: Fordi vi ikke kan forudse, hvilke nye associationer der vil give anledning til offentlighedsdannelser, for slet ikke at tale om at forudse udstrækning

gen af disse altid situerede offentligheder er det ønskværdigt at opnå ontologisk åbenhed gennem en procedural underbestemthed.

Udfordringen for digitale metoder

Ud fra et kriterium om teoretisk klarhed og grundighed fremstår de pragmatisk idéer om offentlighed og demokratisk politik mangelfulde. Ikke desto mindre er det via Latour blevet en central del af tankegodset for toneangivende forskere inden for digitale metoder som Marres og Rogers (2000, 2005) og Venturini (2010, 2012). Potentialer er da heller ikke til at tage fejl af, hvis man interesserer sig for en fortløbende afsøgning af nye associationer. På nettet optræder en utrolig mængde af associationer, som ikke sjældent allerede er fremhævede i form af links, retweets, Facebook-venskaber og så videre. Disse mange associationer lader sig opspore og aftegne med digitale teknikker. Gør man en kontrovers om en ny teknologisk frembringelse, som for eksempel en betalingsring, til sit studieobjekt, vil man ved hjælp af digitale værktøjer kunne spore en mængde informationer, dokumenter, eksperter, argumenter, bevægelser, aktører og så videre, der kan indsamles digitalt og danne grundlag for en undersøgelse.

Spørgsmålet er, hvordan den specifikke interesse for sagsorienterede offentligheder og deres ontologiske åbenhed forfølges med digitale metoder. Alene det faktum, at nettet selv fungerer associativt, er ikke en garant for, at digitale undersøgelser støtter det Latourianske projekt (Birkbak 2017b; Munk, dette særnummer). Digitale metoder kan med deres værktøjer til at indsamle informationer om for eksempel brugerdiversitet og hyperlink-kildeangivelser sagtens bidrage til en helt anden forskningsagenda, der forsøger at afsløre ekkokamre, shitstorms og falske nyheder. Marres (2015) foreslår en skelnen mellem tre forskellige tilgange til kontroversstudier med digitale metoder. Den første tilgang kalder hun *demarkationistisk*, og det er netop projektet om at markere grænserne for den gyldige offentlighed i en tid med alternative fakta og filterbobler (Marres 2015). Marres påpeger imidlertid, at to andre projekter er mindst lige så vigtige i digitale metoder-traditionen.²

Den anden retning, som ifølge Marres præger digitale metoder og kontroversstudier, er den *diskursivistiske*. Her er interessen at koble argumenter og positioner i en given kontrovers med forskellige sociale grupperinger, institutioner og aktører. Den diskursivistiske tilgang fylder meget i traditionen for kontroverskortlægning i videnskabs- og teknologistudier (fx Beck og Kropp 2011), hvor man fokuserer mere på at udforske de »socio-epistemologiske formationer« i en kontrovers end på at afgrænse dårlig debatpraksis (Marres 2015:661, min oversættelse). Projektet om diskursivistisk kortlægning af kontroverser med digitale metoder kan finde inspiration i Lippmanns idé om, at offentligheden har brug for vejledning for at udvælge, hvilke aktører de støtter med den offentlige mening (Lippmann 1925). En visualisering af kontroversen med angivelse af de forskellige aktørers positioner og argumenter

kan muligvis forstås som en orientering til offentligheden, der jo netop er defineret ved ikke at være direkte impliceret og således behøver vejledning for at handle.

En udfordring ved den diskursivistiske tilgang har vist sig at være, at det i praksis er uklart, hvem aftagerne af kontroverskortlægningerne er (Munk, Venturini, og Meunier 2018). En diskursivistisk kontroverskortlægning undgår helst at vælge side, men antager dermed også, at der er en neutral position, hvorfra man kan benytte sig af kortet, hvilket sjældent er tilfældet i kontroverser. Den tredje retning, som Marres giver navnet *empiricistisk*, søger at undgå illusionen om »impartiality« ved at fokusere på digitale kontroversstudier som situerede bidrag til udforskningen af en kontrovers frem for distancerede kortlægninger (Marres 2015:655).

Marres (2005, 2007) peger andetsteds på, at offentligheder i den pragmatisk forståelse først opstår, når et problem overskrider det diskursive. Som Marres læser Lippmann, er det når problemerne er umulige at afgøre for de direkte implicerede, at offentligheden påkaldes. I forlængelse af dette citerer hun Dewey for, at det er i situationer med ontologisk usikkerhed, at offentligheden bliver den relevante aktør. Offentligheder slår til, når procedurerne ikke kan inddæmme problemerne længere, og offentlighedens arbejde med at artikulere disse problemer må derfor forstås positivt, idet de udfylder et vakuum. Offentligheder bliver for Marres en »praktisk bedrift« i den forstand, at de hverken kan reduceres til en rent social eller en rent objektiv definition (Marres 2007:771, min oversættelse). Konstruktionen af offentligheder bliver således en kontinuerlig opgave, der hverken kan løses med afgrænsningen af en borgerlig (national) offentlighed eller en fastlægning af, hvem og hvad der »egentlig« er impliceret af et problem.

Udfordringen bliver, hvordan man i praksis holder undersøgelsen af nye og potentielt overraskende associationer åben nok til, at den kan siges at bidrage til denne form for demokratisk politik, hvor der hverken er en social eller objektiv ramme. Præmissen for overhovedet at inddrage digital empiri er i et demokratisk perspektiv, at nettet på mange måder åbner sluserne for, at en ustyrlig mængde af aktører og informationer kan melde sig på banen. Som Dominique Cardon, ny leder af Latours médialab på Sciences Po, udtrykker det:

The information filter has not disappeared, but its economy has been overthrown. It no longer separates the rare information selected by the few professionals of the public space *a priori*. (Cardon 2017:55 kursivering som i originalen)

Fjernelsen af journalisternes og redaktørernes rolle som bedømmere af, hvad der fortjener at optræde som offentlig information, har potentiale i forhold til den radikale åbenhed mod nye associationer, som den pragmatisk forståelse

af demokratisk politik efterspørger. Men den tilsyneladende åbenhed bibringer en ny udfordring, nemlig den rolle, internettets medier spiller med deres specifikke formater og algoritmer. De platforme, hvorfra digitale data hentes, indeholder konkurrerende forslag til, hvordan man prioriterer og »finder vej« i data (Birkbak og Carlsen 2016). Uanset om man benytter sig af disse hierarkier og rangeringer, vil de sætte deres præg på data på måder, man er nødt til at tage højde for. For eksempel vil måden, et tweet er blevet reageret på, være formet af, hvordan Twitters algoritmer har håndteret dens relevans, hvilket igen afhænger af en mængde faktorer, som fx brugen af hashtags, billeder, og så videre (ibid.). Som Cardon skriver, er informationsfilteret ikke borte i en tid med sociale medier, det har blot en anden økonomi – en anden måde at evaluere indhold på.

Ifølge Marres adskiller den empiricistiske tilgangs håndtering af internetmediernes »bias« sig fra den demarkationistisk og den diskursivistiske i den forstand, at effekterne af medie-specifikke formater som Wikipedia-artikler eller Twitter-hashtags ikke er forstyrrende støj, der skal renses ud eller kontrolleres for, men formateringer, der bidrager konstruktivt til at give en kontrovers sin specifikke eksistens (Marres 2015). Hvor den diskursivistiske tilgang søger at koble positioner i en kontrovers med bestemte sociale grupperinger og aktørers interesser, stiller den empiricistiske tilgang spørgsmål til, hvordan kontroversen og organiseringen overhovedet er muliggjort? Hvilke formater og medier spiller en rolle for hvilke aktører?

Den empiricistiske tilgang trækker her på aktør-netværksteoriens forslag om, at kontroverser er anledninger til at undersøge samfundet empirisk, fordi de teknologier og idéer, der ellers holder sammen på samfundet, er til genovervejelse i en kontrovers, og dermed mere tilgængelige for undersøgelse (Marres 2015). Empiricistisk betyder i denne forstand noget mere specifikt end blot induktivt. Den empiricistiske tilgang, som Marres advokerer for, handler om at gøre det til et empirisk spørgsmål, hvordan aktører og bekymringsgenstande i en kontrovers overhovedet bliver udfoldet for at holde den mulighed åben, at antagelser om, hvem og hvad der udgør relevante sociale grupperinger, kan kræve genovervejelse og nytænkning.

Her kan det spores, hvordan især den empiricistiske tilgang til digital kontroverskortlægning lægger sig i forlængelse af Latours idé om, at såvel demokratisk politik som sociologisk praksis må orientere sig mod en fortløbende genbeskrivelse af kollektivet. Med denne tilgang betjener digitale metoder altså ikke kun et normativt demokratisk projekt, men bidrager også til forståelsen af konkrete sociologiske tematikker, der gennem (digital) empirisk undersøgelse kobles til en stadig mere heterogen og svært afgrænselig samfundsmæssig kontekst, der aldrig kan forstås som stabil. Her har vi for Latour ikke blot at gøre med en styrkelse af demokratiet, men også en ny fortolkning af sociologien som »videnskaben om at leve sammen« i en tid, hvor klimaforandringer og adskillige andre kriser trækker nye, på-

trængende associationer op på tværs af eksisterende sociale kategorier (Blok 2012:18).

Det, der er på spil i den empiricistiske forståelse af digital kontroverskortlægning, er således ikke blot, hvordan offentligheden kan redegøres for, men også hvordan en konkret sag kan få udvidet sit repertoire af associationer via digital empiri. Det betyder, at problemet omkring »bias« ændrer sig fra at handle om, hvorvidt aktørerne er repræsentative for en større offentlighed, til at handle, om hvorvidt nye associationer tilføjes. Spørgsmålet er med andre ord ikke så meget, hvorvidt de, der producerer indholdet på sociale medier som Facebook, er en tilstrækkeligt mangfoldig flok til at kunne repræsentere befolkningen mere generelt (Birkbak 2017b), men hvorvidt en digital undersøgelse kan intervenere i en eksisterende kontrovers ved at kortlægge og dermed fremhæve nye associationer, i takt med at de foreslås og kommer i spil på fx sociale medier (Marres 2015). Her spores igen en destabilisering af skellet mellem et normativt og et deskriptivt engagement i offentligheder, idet kontroverser *beskrives* på en ny måde for at gøre en *demokratisk positiv* forskel.

Marres foreslår altså, at man vender digital bias til en styrke, når det gælder kortlægningen af kontroverser med digitale metoder, på den måde at digitale formater er med til overhovedet at give en kontrovers mulighed for at udfolde sig. Det afgørende er ikke at undgå forstyrrende medieeffekter, som den demarkationistiske tilgang ville kræve det, og heller ikke at opbygge en så komplet som mulig kortlægning af socio-epistemiske formationer som i den diskursivistiske tilgang, men at udnytte, at nogle digitale platforme og formater gør opmærkningen af nye associationer og bekymringer mulige. I denne optik kan det være fordrende at fokusere på aktiviteter på sociale medier, for så vidt at det er her, nye associationer bringes i spil, samtidig med at associationsarbejdet kobles til de specifikke formater, der gør det muligt. Her har vi at gøre med en ganske anderledes indstilling til pludseligt opstået folkelig opmærksomhed på medier som Facebook og Twitter end den, der fokuserer på mediestorme og boble-effekter.

Betoningen af ontologisk åbenhed rejser spørgsmålet om, hvordan man arbejder metodisk med den empiricistiske tilgang. Marres (2015) tilbyder en kort illustration af sit argument, som handler om, hvordan man må balancere mellem at inddrage medie-effekter som en del af kontroversen og samtidig undgå at lade digitale platforme som Twitter overtage ens analyse, når man gør sådanne platforme til værktøjer for sociologisk forskning. I det følgende vil jeg præsentere et eksplorativt forsøg på at forfølge den empiricistiske tilgang gennem en analyse af kontroversen om betalingsringen ved hjælp af data fra Facebook.

Facebook-sider om betalingsringskontroversen

Den form for »betalingsring«, der blev genstand for en offentlig kontrovers i 2011 og 2012, opstod som en del af Socialdemokraternes (S) og Socialistisk Folkepartis (SF) fælles politiske udspil forud for folketingsvalget i 2011. I en række af politiske dokumenter med navne som Fair Forandring og Fair Løsning fremlagde de to partier en pakke af økonomiske reformer, hvis mål var at forfølge en række politiske mål, uden at det samlet set medførte højere udgifter for den danske statskasse. Idéen om en betalingsring rundt om Københavns centrum optrådte i disse beregninger som en indtægtskilde på 2 milliarder kroner, som så kunne bruges på forbedringer af den offentlige trafik (S-SF 2010).

Forslaget om en betalingsring var ikke beskrevet som andet end en indtægt. I takt med at folketingsvalget i september 2011 kom nærmere, begyndte S-SF's politiske modstandere at etablere en lang række usikkerheder omkring projektet, og selv om S-SF vandt regeringsmagten i samarbejde med De Radikale, endte betalingsringsplanerne med at blive droppet af den nyudnævnte statsminister Helle Thorning-Schmidt i februar 2012. Forud for denne beslutning lå et halvt års ophedet kontrovers om konsekvenserne af at bygge en betalingsring i København. Ifølge Infomedia var der i både 2011 og 2012 over 900 indlæg i de danske aviser om betalingsringen. Det tilsvarende tal for årene før og efter kommer ikke over 200.

S-SF foretrak at introducere betalingsringen som et tal i en økonomisk plan, men kontroversen gjorde klart, at betalingsringen var en intervention, der aktiverede en lang række associationer og dertilhørende håb og bekymringer (Birkbak 2017a). Fra SF's side holdt man fast, i at det vigtigste ved betalingsringen var håbet om at gøre København til et »grønnere« sted at bo, hvilket til gengæld skabte tvivl om, hvorvidt betalingsringen kunne forstås som en indtægtskilde (og som en del af et regime af økologisk modernisering, se Blok 2007). Spørgsmålet om den specifikke placering af betalingsringen kastede også en lang række konkrete problemer af sig, inklusive bekymringer om at måtte betale for at køre sine børn i skole og om at være erhvervsdrivende på den »forkerte side af grænsen«.

På Facebook blev en række åbne sider oprettet med betalingsringen som omdrejningspunkt. Syv af disse sider opnåede et aktivitetsniveau, der gør dem potentielt interessante for en analyse af nye associationer. I alt tiltrak disse sider engagement fra omkring 10.000 Facebook-brugere, med forbehold for brugeroverlap siderne imellem.

Tabel 1

Navn på Facebook-side	Supportere	Posts	Kommentarer
15 gode grunde til at være imod betalingsringen	2231	163	306
Bilister mod betalingsringen	1254	186	269
Nej tak til betalingsring	638	212	216
Nej til betalingsring	2452	470	1069
Jeg mener, at alle bilister skal kunne køre gratis ind og ud af København	1496	373	985
Trængselsring nu	241	66	22
Jeg er for en betalingsring	1624	111	95
I alt	9936	1581	2962

To af siderne blev oprettet som støttesider for betalingsringen, men de fem andre markerede en modstand mod projektet. Som vist i tabellen ovenfor indeholder de fem Facebook-sider mod betalingsringen en stor mængde kommentarer og posts, hvilket gør dem brugbare i forhold til at udfolde, hvilke potentielle negative konsekvenser af en betalingsring der bidrog til offentligt engagement i sagen. Et sådant fokus kan kontrasteres med den afprøvning af styrkeforhold, som Facebook inviterer til ved at opgøre mængden af *supportere* på »hver side« af kontroversen (Birkbak 2017b).

Netop funktionaliteten med at »synes godt om« (eller »like«) er central på Facebook og definerende for måden, hvorpå Facebook-plattformen valuerer indhold. »Like-økonomien« er kendetegnet ved en kvantificering af reaktioner (Gerlitz og Helmond 2013), der gør sammenligninger lynhurtige og alledsnærværende, hvilket fremhæves af den prominente plads tallene gives i Facebooks interface. Således blev Facebook-siderne i forbindelse med betalingsringskontroversen brugt i journalistisk sammenhæng til at vurdere »størrelsen« på den offentlige modstand mod projektet (Meilstrup 2012), hvor den relevante målestok blev antaget at være den samlede danske befolkning.

Denne forståelse af offentligheden som en social (national) størrelse ligger langt fra den pragmatisme-inspirerede forståelse af offentligheder, hvilket rejser spørgsmålet om, hvordan Facebook kan genanvendes til en analyse af betalingsringskontroversen, uden at Facebooks egne metrikker bliver styrende. Når formålet er en forståelse af, hvilke nye associationer planen om en betalingsring er med til at skabe, bliver det mest interessante ikke antallet af supportere, men posts og kommentarer. Dette indhold blev eksporteret via applikationen Netvizz, der er bygget til forskningsformål (Rieder 2013).

Udgangspunktet for analysen er dette datamateriale, altså et tekstkorpus bestående af opslag og kommentarer fra Facebook-siderne. I tillæg til dette datamateriale har jeg indsamlet et datasæt fra nyhedsmedierne for at kunne kontrollere, hvordan og på hvilken måde Facebook-indholdet kan siges at tilføje en ontologisk åbenhed til betalingsringskontroversen, som den i øvrigt

udspillede sig. Sammenligningen zoomer ind på februar 2012, hvor bølgerne gik særligt højt om betalingsringen, umiddelbart før daværende statsminister Helle Thorning-Schmidt droppede planerne endeligt. Tekstkorpusset består af henholdsvis alle artikler i Politiken i perioden, der nævner ordet betalingsring, og alle posts og kommentarer på de 7 Facebooksider i samme periode.

Ontologisk åbenhed via Facebook

Umiddelbart kan en sådan sammenligning se ud til at forfølge den diskursivistiske tilgang til digital kontroverskortlægning beskrevet ovenfor, idet to forskellige aktører og deres forståelse af sagen opstilles: Henholdsvis en avis, der associerer sig med centrum-venstre på det klassiske partipolitiske spektrum, og et socialt medie, der som nævnt nogle gange tilskrives en særlig folkelig protestkraft. Sammenligningen mellem to forskellige medier åbner imidlertid også for den empiricistiske tilgang til digital kortlægning af kontroverser, idet spørgsmål om, hvordan bestemte informations- og interaktionsformater medkonstruerer kontroversen, og dens aktører kan sættes i fokus.

Den komparative analyse består i en såkaldt co-word-undersøgelse af, hvilke ord der har en tendens til at optræde inden for samme sætning. Co-word-analyse har en længere historie i aktør-netværksteoretisk forskning (Callon et al. 1983), men teknikken er blevet nemmere at operationalisere med nye digitale teknikker (Marres 2012b). Den tidlige anvendelse af co-word-analyse hos Callon og hans kolleger fokuserede på forandringer over tid som et bidrag til studier af innovation. Her bliver co-word en metode, hvis validitet afhænger af, om den er i stand til at fremhæve ændringer i tematiske associationer over tid og således bidrage til at identificere, hvor livlige forandringer og innovationer kan siges at finde sted.

Min eksplorative undersøgelse benytter sig ikke af dette temporale potentiale, men trækker på den relaterede fordel, at co-word-metoden ved at fokusere på netværksanalyse gør det muligt at udlede tematikker fra en tekst uden forudindtagede idéer om, hvilke kategorier der er mest relevante (Marres 2017:108). Sådanne forforståelser kan bygge på såvel matematiske som teoretiske antagelser. I sin simpleste form kunne den matematiske antagelse være, at ord, som optræder oftest, har størst interesse. En mere teoretisk antagelse kunne omvendt være, at når det gælder betalingsringen, så er politiske partier som SF, Socialdemokraterne og Venstre centrale aktører, som fortjener opmærksomhed i analysen.

Co-word bryder med begge disse ansatser ved at fokusere på ord, der har en distinkt tendens til at optræde sammen, frem for ord, der optræder ofte i det hele taget. Validitetskriteriet bliver her, hvorvidt metoden formår at fremhæve de begreber og entiteter, der kvalificeres ved at blive associeret med andre begreber og entiteter. Matematisk forstået bliver kriteriet ikke frekvens, men en vægtning af de ordpar, der har en mere end gennemsnitlig tendens til

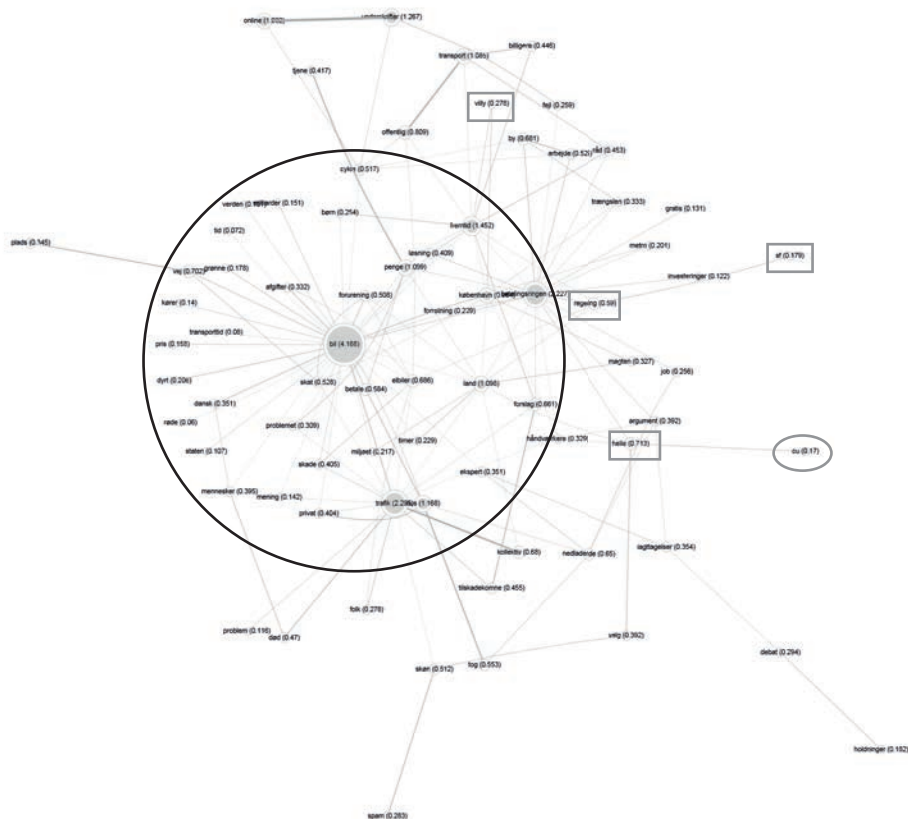
at optræde sammen. Her gives ingen teoretisk motiveret vejledning, så der er ingen garanti for, at fx navne på politiske partier dukker op.

Når disse relationer mellem samforekommende ord visualiseres i et netværk, kan der dannes tematiske klynger omkring ord, der har en særlig tendens til at optræde sammen med flere forskellige andre ord. Visuel netværksanalyse af co-word-resultater gør det således muligt at identificere emergende tematikker i et tekstkorpus og skelne dem fra hinanden som forskellige klynger i netværket. Fortolkningen af sådanne ordklynger vil ofte være vanskelig og kræve, at man pendler frem og tilbage mellem netværksvisualiseringen og tekstmaterialet (Birkbak og Munk 2017:155-160). Validitetskriteriet er her, at man som forsker kan blive overrasket af uventede tematikker og associationer i datasættet.

Til den eksplorative analyse præsenteret her i artiklen benytter jeg det relativt simple co-word-program Textometrica, der er bygget af forskere på HUMlab ved Umeå Universitet (Lindgren og Palm 2011). Programmet involverer en del manuelt arbejde i forhold til selektion af relevante ord, hvilket er en ulempe, hvis man har med meget store tekstkorpusser at gøre, men en fordel, når data er på skandinaviske sprog, hvortil der endnu ikke findes gode algoritmer til automatiseret udvælgelse af relevante ord.³ I forlængelse af validitetskriteriet om, at en god co-word-analyse skal kunne overraske, er det her vigtigt, at man forholder sig yderst inkluderende og kun fjerner helt generelle fyldord (der, som, mens, etc.).

Textometrica tæller først frekvensen af alle ord i korpusset. Derefter beregner programmet, hvilke ord der har størst tendens til at optræde i samme sætning. Der tilbydes ikke et statistisk signifikansniveau, men programmet gør det muligt at visualisere et samlet netværk med den mængde af relevante ordpar, der har allerstørst tilbøjelighed til at optræde sammen (man kan selv angive tærskelværdien). Resultatet af analysen gør det muligt at opstille en kontrast mellem den mere konventionelle journalistiske behandling af sagen om betalingsringen i Politiken og den mere protest-orienterede behandling på Facebook. Som vist nedenfor indeholder ordassociationskortet baseret på Politiken en mængde aktører fra dansk partipolitik. Omvendt indeholder Facebook-kortet en række associationer med ordet »bil«, der peger på forskellige hverdagslivsbekymringer og ikke særligt mange partipolitiske aktører.⁴

På Facebook-kortet har jeg slået en cirkel om de ord, som »bil« associeres direkte med. I alt er der tale om 34 ord, hvilket resulterer i en ganske stor cirkel. Ordet »bil« indgår altså i 34 af de emnerelevante ordpar, der har høj tilbøjelighed til at optræde sammen, når det gælder Facebook-dataene. Omvendt fremstår »bil« ikke særligt forbundet på Politiken-kortet. For at fremhæve kontrasten har jeg her blot slået en lille ring om selve ordet »bil« i midten af kortet. I Politiken-resultaterne optræder »bil« kun i seks af de mest prominente ordpar.

Til gengæld udgøres næsten halvdelen af Politiken-netværket af entiteter, som tilhører det institutionaliserede repræsentative politiske system i Danmark. Dem har jeg indkredset i højre side af visualiseringen. Her dominerer ord som »regering«, »SF«, »Socialdemokraterne«, »borgmestre«, »Corydon« og »finansminister«. Kun få af ordene fra dette domæne indgår på Facebook-kortet. De få, der er, er markeret med små firkanter (omkring »regering«, »SF«, »Villy« og »Helle«), mens »EU« har fået en lille cirkel ude til højre, fordi den skiller sig ud fra det nationale politiske system, men er en institutionel politisk aktør.

Ser man nærmere på, hvad »bil« associeres med på de to kort, så gælder det i Politiken-dataene »mennesker«, »afgifter«, »bompunge«, »København« og »vej«. På Facebook-kortet er »bil« også associeret med disse ord, med undtagelse af »bompunge«. I tillæg hertil kommer en mængde andre ord, inklusive »børn«, »miljøet«, »elbiler«, »forretning«, »forurening«, »cykle«, »tid« og »dyrt«. Samlet set en langt bredere vifte af associationer, der udvider kontroversens ontologi fra primært at handle om, at det skal koste en afgift at køre på nogle bestemte veje i København, til at udforske konsekvenser af forslaget

havn, udfoldes, i stedet for at problemet placeres i en eksisterende ramme af partipolitik og parlamentariske procedurer.

En bestemt genre af kommentarer på Facebook-siderne mod betalingsringen er netop dem, der udfordrer den herskende forståelse af problematikken, blandt andet ved at se på alternative løsninger på trængslen i København:

Det ville være så let at installere en 500 kroners GPS i alle biler. Læg 100 kr. oveni registreringsafgiften over 5 år, så mærker ingen udgiften.⁵

En simpel måde, at komme trængslen til livs, og gøre færden for bløde trafikanter mere sikker: Afskaf miljøbutikloven (hvor butikker nær boliger, ikke må modtage varer før kl. 7) og forbyd istedetfor »tung trafik i myldretiden«. Det ville give mere plads på vejene, til personbiler. Man ville undgå blokerede veje, når lastbiler skal bakke til og fra. Og det helt store plus, man ville i høj grad nærmest eliminere højresvingsulykker.

Her foreslås et GPS-baseret betalingssystem og en ændring i lovgivningen om tung transport. Ud over at bidrage med relativt specifikke og tekniske bud på alternative løsninger er forslagene kreative i den forstand, at de bidrager med en reformulering af situationen, der skal løses. GPS-forslaget tilføjer den nye bekymring, at der vil være en startomkostning, hvis alle biler skal udstyres med nyt udstyr, og flytter fokus til, hvordan en ændring af registreringsafgiften på biler kan imødekomme dette. På lignende vis omskriver forslaget om ændrede regler for tung trafik problemet, så lastbiler og varebiler bliver forstået som en central kilde til trængsel. Kommentarerne følger nye aktører til den situation, der opstår med betalingsringsplanerne, og bruger dette modificerede udgangspunkt til at foreslå løsninger, der ellers ville kunne betragtes som irrelevante. Andre lignende kommentarer nævner muligheder som Park&Ride-systemer og samkørselsbaner.

En anden variant af kommentarer med alternative løsninger accepterer, at konstruktionen af en betalingsring er en præmis for diskussionen, men tager udgangspunkt i, at betalingsringen vil være en omkostning snarere end en indtægtskilde:

Den milliard de mangler kunne de delvist få finansieret ved at lade udlændinge der kører gennem Danmark betale, ligesom i Schweiz og Frankrig.

Her forlænges den modkampagne, anført af S-SF's politiske modstandere i Folketinget, som argumenterede for betalingsringen som et »underfinansieret« projekt, men i stedet for blot at protestere og søge projektet droppet tænkes der videre ud fra det nye udgangspunkt, og igen inddrages en ny og hidtil

ikke-aktiveret aktør som relevant for situationen: Udenlandske køretøjer på gennemfart i Danmark.

En tredje variant af kommentarerne accepterer ikke, at trængselsproblemer skal løses med trafikpolitiske tiltag, men breder problemet ud til at berøre arbejdsmarked og udkantspolitik:

Hvorfor den evindelige tåbelige diskussion om en betalingsring? Vi kan spare tusindvis af milliarder, hvis staten og virksomheder flytter hele eller dele af deres opgaver og arbejde ud af Hovedstaden – ene og alene i sparede anlægsarbejder. Dertil skal lægges at døde provinsbyer undgås. Arbejdsløsheden udenfor hovedstaden løses ... Det er sgu da tåbeligt at hele Sjælland og Lolland Falster dagligt skal fragtes til hovedstaden og retur. TVING stat og virksomheder til udflytning. Så løses problemet helt af sig selv.

Her redefineres betalingsringskontroversen til at være underordnet et problem omkring forskelle mellem centrum og periferi i Danmark, der vurderes at være den egentlige årsag til trængselsproblemer. En betalingsring bliver i dette perspektiv i bedste fald symptombehandling, i værste fald et problem i sig selv.

Bekymringer og argumenter som dem, der fremføres ovenfor, lever ikke op til traditionelle journalistiske kriterier om at have nyhedsværdi og være kildeunderbyggede, så de kan ikke danne grundlag for artikler i et dagblad som Politiken. Men på Facebook kan hvem som helst skrive lige så mange kommentarer, de vil, hvilket resulterer i en underskov af alternative forslag og varierende spørgsmål. Digitale metoder som automatiseret indsamling af indhold fra bestemte fora på sociale medier samt co-word-analyse og visualisering kan bidrage med at gøre dette mylder af kommentarer tilgængeligt for aktører, herunder sociologer, der ønsker at udfordre og udvide en kontrovers' ontologi på en ny og empiri-dreven måde.

Situering af den ontologiske åbenhed i Facebook-mediet

Hvis vi på dette tidspunkt i analysen vender tilbage til den diskursivistiske tilgang, kunne man med rette indvende, at Facebook-siderne langt fra tilbyder en politisk neutral åbning af betalingsringskontroversens substans. Ved nærmere eftersyn viser det sig da også, at Facebook-sidernes administratorer mestendels er borgerlige politikere og politisk aktive på højrefløjen. Som administratorer fremstår de ikke specielt interesserede i at tilføje nye specifikke aktører og bekymringsobjekter til betalingsringskontroversen. Tværtimod virker de interesserede i nærmest hvad som helst, der kan bringe flere ind i flokken af betalingsringsbekymrede Facebook-brugere. I de fleste tilfælde poster de nyheder om betalingsringen fra dagbladenes netsider, eller opfordringer som disse:

Lad os sammen gøre denne side til den største side om betalingsringen. Del gerne til dine venner i dag.

Gruppen vokser dag for dag. I dag er vi vokset med mere end 30 personer. Men vi kan vokse endnu mere. Husk at invitere dine venner så vi kan vise hvor stor modstanden er mod betalingsringen.

Opslagene indikerer, at der foregår et løbende arbejde med at få siderne til at vokse i størrelse, og den primære taktik består i at prøve at få dem, der allerede er medlemmer, til at invitere deres Facebook-venner til også at støtte siden. Konteksten for kommentarerne med alternative løsninger gennemgået ovenfor er således ikke på nogen enkel måde en offentlighed, hvis medlemmer udelukkende er samlet omkring deres fælles implicerethed i en kontrovers. Engagementet drives også af sociale relationer i form af Facebook-venskaber, der ikke umiddelbart kan forventes at afspejle en offentlighed samlet omkring planerne om en betalingsring.

Samtidig stopper Facebook-engagementet ikke nødvendigvis med nogle borgerlige politikeres kortsigtede ønske om at samle modstand mod oppositionens politik op til et folketingsvalg. En anden variant af opslag handler om, hvordan en form for offentligt pres kan opretholdes:

Gør dig klar til at ændre gruppens navn til det næste imbecile forslag som Helle og Villy vil forsøge at pølse ned over os.

Forslaget om at holde liv i denne, Stop betalingsrings, gruppe er god. Vi kunne kalde os Regeringens »trængsels venner« fordi vi vil holde øje med hvordan og hvor hurtigt arbejdet, med at fjerne de primære årsager til trængslen, som beskrevet ovenfor, skrider frem - og dermed hjælpe Regeringen med at komme af med deres »tyngende bekymring«.

Kommentarer som disse indikerer et spirende fællesskab blandt deltagerne på protestsiderne, hvilket igen peger på en oplevelse af, at protesterne har været nødvendige og måske endda er blevet oplevet som vellykkede. I forhold til kommentarerne med alternative løsninger gennemgået ovenfor peger det på, at de er opstået i en specifik Facebook-kontekst præget af relativ enighed om, at betalingsringen var en dårlig idé, altså en relativt beskyttet situation med deltagelse af politiske allierede og Facebook-venner, hvor en form for solidaritet omkring den fælles sag har kunnet opstå.

Disse betragtninger om, hvordan den ontologiske åbning, som blev diskuteret i forrige sektion, kan situeres i relation til bestemte måder at bruge

Facebook-mediet på, kunne bruges som indikationer på, at der er tale om en orkestreret »shitstorm«, når politiske aktivister bruger Facebook til bevidst at mobilisere så megen modstand som muligt mod regeringens prestigeprojekt, og at der er tale om en ekkokammereffekt, hvor folk, der er enige om deres negative holdning til projektet, samles og bekræfter hinanden i deres syn på sagen.

Forfølger man den demarkationistiske tilgang til kontroverskortlægning, kunne man således være tilbøjelig til at fjerne Facebook-dataene fra sin undersøgelse og fokusere på for eksempel uenigheden blandt eksperter om, hvorvidt og hvordan en betalingsring kan siges at kunne betale sig. Forfølger man den diskursivistiske tilgang, ville man omvendt kunne bruge Facebook-dataene som et eksempel på, hvordan bestemte opportunistiske medlemmer af den borgerlige lejr i dansk partipolitik får skabt nogle rum, hvor en masse nye bekymringer og modargumenter kan opdyrkes sammen med en tilsyneladende folkelig modstand.

Genoptages den empiricistiske tilgang, er man imidlertid hverken nødt til at lade undersøgelsen begrænses af, hvorvidt argumenter er saglige og velunderbyggede, og heller ikke forpligtet til at tilskrive betalingsringsmodstanden bestemte aktører på det sædvanlige partispektrum. Her er kriteriet til gengæld, hvorvidt der foregår en ontologisk åbning af sagen, som kan bidrage til, at nye associationer spores og inkluderes i fremtidige repræsentationer og forsøg på løsninger. Marres (2015) foreslår, at idéen om en kontrovers udskiftes med idéen om en sag eller et problem (hun kalder det et »issue«) for at udtrykke, at der foregår en fortløbende udforskning frem for en kortlægning af en i princippet allerede fastlåst kontrovers. I dette perspektiv er de mange associationer med »bil« i Facebook-korpusset et eksempel på, hvordan et socialt medie kan vise sig at være særligt interessant for udforskningen af en sådan sag. Samtidig kan denne åbning tillægges yderligere værdi ved at blive situeret i mediespecifikke praksisser, hvilket denne sektion har taget skridt i retning af at gøre.

Diskussion

Med Latours forståelse af demokratisk politik som en cirkelbevægelse vil det sociologiske succeskriterie for digitale kortlægninger af problematiske sager være, at aftegningerne kan fungere som indspark til undersøgelser af, hvordan nye problematiske objekter, i dette tilfælde en betalingsring, måske kan integreres i konstruktionen af et nyt kollektiv. Ifølge idéen hos pragmatisterne om offentligheder som varierende størrelser, der samles om udforskningen af indirekte konsekvenser af andres handlinger, vil offentlighedsdannelser netop være karakteriseret ved at producere input til den proces med genbeskrivelser af kollektivet, som Latour optegner. Tages dette kriterium til indtægt, tyder min eksplorative undersøgelse på, at aktiviteter på protestsider på et socialt medie som Facebook kan vise sig at have et betydeligt offentligheds-

potentiale i sammenligning med den journalistiske dækning af samme sag i en avis som Politiken.

Resultatet kunne med fordel efterprøves med en grundigere og mere omfattende empirisk undersøgelse, som kunne omfatte data fra en længere periode, fra flere nyhedsmedier, måske endda sammenligninger på tværs af flere kontroverser. En sådan undersøgelse kunne også med fordel benytte sig af mere avancerede semantiske værktøjer som CorTexT, der benytter sig af algoritmisk genkendelse og gruppering af relevante flerordstermer i store tekst-korpusser, men desværre endnu ikke understøtter dansk (LINIS 2015).

Denne artikels formål har imidlertid ikke været en omfattende kortlægning, men en diskussion og demonstration af konsekvenserne af en pragmatisme-inspireret forståelse af demokratisk politik for digitale metoder. En sådan tilgang kan siges at være særligt aktuell i en tid, hvor diverse kommentatorer og dele af internetforskningen bygger på begreber som shitstorms og ekkokamre, der affejer den demokratiske værdi af, at kontroverser i stigende grad udspiller sig digitalt og på sociale medier. Her tilbyder især Latours og Marres' læsning af Dewey og Lippmann et alternativ, der fokuserer på nye associationer som ontologiske åbninger af et problematisk objekt og dets offentlighed.

Det, Marres kalder den empiricistiske tilgang til digital kortlægning af problematiske sager, handler således ikke om, hvorvidt der åbnes for en legitim offentlig debat i konventionel forstand, men om, hvorvidt der åbnes for, at eksisterende artikuleringer af et problem kan udfordres. I eksemplet med betalingsringskontroversen blev dette potentiale illustreret ved, hvordan Facebook-indholdet trak problemet ud af den institutionaliserede (parti)politiske kontekst, som dominerede i Politikens dækning af sagen, og i retning af en mængde associationer til den konkrete praksis med at køre i bil. Associationerne omfattede både hverdagsbekymringer omkring børn og tid samt mere vidtrækkende associationer til miljøet og forretningslivet. Som de efterfølgende kvalitative nedslag i kommentarerne på Facebook-siderne indikerede, var der tale om en livlig udfordring af rammerne omkring, hvad problemerne ved og løsningererne på trængsel i København er.

Med en kort tilbagevenden til problemet om, hvordan en offentlighed ikke kan defineres rent socialt eller rent objektivt, kan man sige, at objektive forhold omkring det at bruge en bil medførte forskellige nye definitioner af de relevante sociale aktører og rammer. Det skal straks medgives, at disse reformuleringer af kontroversen langt hen ad vejen forbliver udfoldede og uden konsekvenser som opslag og kommentarer på Facebook. Det peger på, at digitale metoder kan spille en anden og mere aktiv rolle end kortlægning på behagelig distance af en kontrovers' substantielle problematik, nærmere bestemt som en indgriben i en kontrovers med normativt fundament i ønsket om at bidrage til den proces, hvor offentligheder udforsker nye problematiske associationer med det formål at opdage nye fælles løsninger.

Konklusion

Digitale metoder benytter sig i stigende grad af data fra sociale medier til at følge protestbevægelser og inddrage dem i kortlægningen af kontroverser. Denne tilgang er særligt interessant for en Latour-inspireret forståelse af politik, hvor kollektivet konstant må åbnes og genbeskrives. Digitale spor gør tilsyneladende kravet om radikal ontologisk åbenhed operationaliserbart. Der rejser sig imidlertid et spørgsmål om, hvordan digital bias håndteres i forfølgelsen af denne åbenhed. Med en empiricistisk tilgang vendes bias til en styrke ved at forstå det som en empirisk specificering af kontroversens ontologi.

Baseret på en analyse af Facebook-sider om betalingsringskontroversen har jeg argumenteret for, at nye artikuleringer af problematiske sager opstår i samspil med digitale medier. Disse artikuleringer er særligt brugbare, når kontroverser synes låst fast i bestemte forestillinger om, hvordan evnen til at deltage er delegeret – i betalingsringens tilfælde i et hierarki med eksperter og politikere over »almindelige« borgere, der blot kan reagere inden for rammer udstukket af de førstnævnte (se også Huse 2015) – som vist i antagelsen om, at betalingsringen blot kan betragtes som en indtægtskilde på 2 milliarder kroner for statskassen. Her tilbyder Facebook-sider, i kraft af deres kombination af principiel uendelighed og selvudnævnelse af medlemmer, et format, der gør dynamiske og midlertidige genåbninger af sager som betalingsringen mulige og sporbare.

En specifik teknik til at forfølge disse åbninger uden at lade platformens standarder overtage analysen – hvilket i Facebooks tilfælde hurtigt kan føre til en reduktion af et sagsorienteret engagement til »få blandt mange« – består i at fokusere på nye associationer og situere resultaterne i mediespecifikke praksisser. Opmærksomhed på, at Facebook bruges aktivt og reflektivt, gør det mindre fristende at genanvende platformens mange optællinger af likes og supportere som en behændig målestok for »dybden« af en folkelig protest. I stedet bliver udfordringen for digitale metoder at medtænke, hvordan digitale medier kommer med specifikke bidrag til at udvide kontroversers ontologier.

I et sociologisk perspektiv er potentialet i disse bidrag ikke blot normativt. Med udgangspunkt i Latours forståelse af sociologien som kunsten af finde og bygge nye associationer udgør kontroverskortlægning med digitale midler også en metode til at konstruere opdaterede beskrivelser af det sociale. På lange stræk flyder den demokratiske og den sociologiske ambition således sammen for Latour – om end han betoner, at den gode undersøgelse består af forskellige skridt, der hver især indløser lidt forskellige aspekter af disse dobbelte ambitioner (Latour 2005b). Det er således også op til temperamentet hos den enkelte digitale kontroverskortlægger, samt til kravene nedlagt i kortlæggerens institutionelle placering, præcist hvor betoningen lægges fra gang til gang.

Noter

1. Dewey og Lippmann er potentielt modsatrettede inspirationskilder for Latours projekt, for så vidt at Lippmann nøjes med at efterlyse klare aktør-profileringer, som offentligheden kan orientere sig efter, mens Dewey vil have hele fællesskabet reformuleret. Lippmanns løsning er blevet karakteriseret som en mindre ambitiøs form for demokrati, der i bedste fald holder fast i den repræsentative model, og i værste fald ender i teknokrati. Deweys løsning er omvendt blevet forstået som krævende en udstrakt, grænsende til utopisk, grad af deltagerdemokrati. Denne læsning af Lippmann og Dewey er opmuntret af senere diskussioner i statskundskaben om forskellige grader af borgerinddragelse i politik (Schudson 2008).
2. Med udgangspunkt i den sociologiske tradition for civilsamfundsstudier og studier af sociale bevægelser kunne man også indvende, at projektet med at demarkere grænserne for den korrekte offentlighed er et politisk ladet projekt, der nogle gange kan have til formål at marginalisere grupper og holdninger, der i et deltagelsesdemokratiske perspektiv ikke bør undertrykkes eller udgrænses (Alexander 2006).
3. Programmet CorText indeholder engelsk, fransk og et par andre muligheder, når det kommer til algoritme-baseret identifikation af relevante ord, men endnu ikke dansk (LISIS 2015).
4. De to figurer kan downloades i bedre opløsning via <http://bit.ly/2FMvbZv> (Facebook) og <http://bit.ly/2DwIDzy> (Politiken).
5. Denne og alle følgende citater stammer fra de fem Facebook-sider imod betalingsringen som er opført i tabel 1. Det er ikke altid forskningsetisk ønskværdigt at gengive indhold fra sociale medier som Facebook (Zimmer 2010), men grundet disse kommentarers karakter af indlæg i en offentlig debat vurderes det i dette specifikke tilfælde, at risikoen for at skade deltagerne er meget lille, jf. *Association of Internet Researchers'* etiske retningslinjer, som anbefaler en situeret vurdering (Ess 2002, se også Elm 2009). Jeg har dog valgt ikke at henvise til det præcise sted og tidspunkt for publicering samt udeladt navnene på Facebook-brugere for at beskytte dem mod direkte kobling til denne republicering.

Referencer

- Alexander, Jeffrey C. 2006: *The Civil Sphere*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195162509.001.0001>
- Bakshy, Eytan, Itamar Rosenn, Cameron Marlow and Lada Adamic 2012: »The Role of Social Networks in Information Diffusion«. *Proceedings of the 21st World Wide Web Conference 2012*. Lyon, April 16-20.
- Beck, Gerald and Cordula Kropp 2011: »Infrastructures of Risk: A Mapping Approach towards Controversies on Risks.« *Journal of Risk Research*, Nr. 1, 2011:1-16.
- Birkbak, Andreas 2017a: »When Financial Concerns Shape Traffic Policy: How Economic Assumptions Muted the Copenhagen Payment Zone Issue«. *Science as Culture*, Nr. 4, 2017:491-504.
- Birkbak, Andreas 2017b: »Unscrewing Social Media Networks, Twice«. *Academic Quarter / Akademisk Kvarter*, Nr 1, 2017.
- Birkbak, Andreas and Hjalmar Bang Carlsen 2016: »The Public and its Algorithms: Comparing and Experimenting with Calculated Publics« in V. Piotukh and L. Amoore (eds): *Algorithmic Life – Calculative Devices in the Age of Big Data*. London: Routledge.
- Birkbak, Andreas og Anders Kristian Munk 2017: *Digitale metoder*. København: Hans Reitzel.

- Blok, Anders 2007: »Naturkapitalens kultur: Om strategisk miljøforskning og miljøøkonomi i Danmark« i Holm, J., L.K. Petersen, J. Læssøe, A. Remmen, og C.J. Hansen (red.): Økologisk modernisering på dansk: Brug og bevægelser i miljøindsatsen. København: Frydenlund Academic.
- Blok, Anders 2012: »Et nyt klima for sociologien? Om socialteoretiske nybrud i økologiseringsalderen«. *Dansk Sociologi*, Nr. 1, 2012:9-28.
- Callon, Michel, Jean-Pierre Courtial, William A. Turner and Serge Bauin 1983: »From Translations to Problematic Networks: An Introduction to Co-Word Analysis«. *Information (International Social Science Council)*, Nr. 2, 1983:191-235.
- Cardon, Dominique 2017: »How to Rank the Web? Competition among Metrics of Digital Information« in Douay, N. and A. Wan (eds): *Big Data & Civic Engagement*. Milano: Plenum.
- Cherubini, Federica and Lucas Graves 2016: *The Rise of Fact-Checking Sites in Europe*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Dewey, John 1938: *Logic: The Theory of Inquiry*. New York: Holt, Rinehart & Wiston.
- Dewey, John 2017[1927]: *Offentligheden og dens problemer*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Elm, Malin Sveningsson 2009: »How Do Various Notions of Privacy Influence Decisions in Qualitative Internet Research?« in Markham, A. and N. Baym (eds): *Internet inquiry: conversations about method*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Ess, Charles 2002: »Ethical Decision-Making and Internet Research: Recommendations from the AoIR Ethics Working Committee.« Chicago, IL: Association of Internet Researchers.
- Gerlitz, Carolin and Anne Helmond 2013: »The Like Economy: Social Buttons and the Data-Intensive Web«. *New Media & Society*, Nr. 8, 2013:1348-1365.
- Goodwin, Jean 2014: »Walter Lippmann, the Indispensable Opposition« in Jackson, Brian and Gregory Clark (eds): *Trained Capacities: John Dewey, Rhetoric, and Democratic Practice*. Columbia, SC: University of South Carolina Press.
- Habermas, Jürgen 2009[1967]: *Borgerlig Offentlighed*. København: Informations Forlag.
- Hendricks, Vincent F. and Pelle G. Hansen 2014: *Infostorms: How to Take Information Punches and Save Democracy*. New York: Copernicus.
- Huse, Tone 2015: »On Working Relations with the Citizen«. *Distinktion: Journal of Social Theory*, Nr. 1, 2015:49-73.
- Latour, Bruno 2003: »What If We Talked Politics a Little?«. *Contemporary Political Theory*, Nr. 2, 2003:143-64. <https://doi.org/10.1057/palgrave.cpt.9300092>
- Latour, Bruno 2005a: »From Realpolitik to Dingpolitik or How to Make Things Public« in Latour, B. and P. Weibel (eds): *Making Things Public: Atmospheres of Democracy*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Latour, Bruno 2005b: *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Latour, Bruno 2007: »Turning Around Politics A Note on Gerard de Vries' Paper«. *Social Studies of Science*, Nr. 5, 2007:811-20.
- Latour, Bruno 2011: »Networks, Societies, Spheres: Reflections of an Actor-Network Theorist«. *International Journal of Communication*, Nr. 5, 2011:796-810.
- Lindgren, Simon and Fredrik Palm 2011: *Textometrica Service Package*. Web-applikation. Umeå: HUMlab. Kan tilgås på <http://textometrica.humlab.umu.se>.

- Lippmann, Walter 1922: *Public Opinion*. New York: Simon & Schuster.
- Lippmann, Walter 1925: *The Phantom Public*. Piscataway, NJ: Transaction Publishers.
- LISIS 2015: *CorTextT*. Web-applikation. Université Paris-Est: Laboratoire Interdisciplinaire Sciences Innovations Sociétés (LISIS). Kan tilgås på <https://www.cortext.net/>.
- Marres, Noortje 2005: »Issues Spark a Public into Being.« in Latour, B. and P. Weibel (eds): *Making Things Public: Atmospheres of Democracy*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Marres, Noortje 2007: »The Issues Deserve More Credit«. *Social Studies of Science*, Nr. 5, 2007:759-80.
- Marres, Noortje 2012a: *Material Participation: Technology, the Environment and Everyday Publics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137029669>
- Marres, Noortje 2012b: »The Redistribution of Methods: On Intervention in Digital Social Research, Broadly Conceived.« *The Sociological Review* 60(S1):139-65. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2012.02121.x>
- Marres, Noortje 2015: »Why Map Issues? On Controversy Analysis as a Digital Method«. *Science, Technology & Human Values*. Nr. 5, 2015:655-686.
- Marres, Noortje 2017: *Digital Sociology: The Reinvention of Social Research*. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.
- Marres, Noortje and Richard Rogers 2005: »Recipe for Tracing the Fate of Issues and Their Publics on the Web« in Latour, B. and P. Weibel (eds): *Making Things Public: Atmospheres of Democracy*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Meilstrup, Per 2012: »Oprøret mod betalingsringen er et medieskabt falsum«. *Berlingske Tidende*, d. 18. januar.
- Mortensen, Thomas Mikkel 2015: »Jensens Bøfhus taber millioner på Facebook-storm«. *Berlingske Business*, d. 18. juni.
- Munk, Anders Kristian, Tommaso Venturini, and Axel Meunier 2018: »Data Sprints: A Collaborative Format in Digital Controversy Mapping« in Vertesi, J. and D. Ribes. (eds): *Digital STS : A Handbook and Fieldguide*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Pariser, Eli 2012: *The Filter Bubble: How the New Personalized Web is Changing What We Read and How We Think*. New York: Penguin Press.
- Rekling, Therese 2014: »Styrket demokrati eller Facebook-tyranni?«. *Berlingske Tidende*, d. 15. februar. 3. sektion, side 10.
- Rieder, Bernhard 2013: »Studying Facebook via Data Extraction: The Netvizz Application«. *Proceedings of the 5th Annual ACM Web Science Conference, WebSci '13*, Paris, 2.-4. maj 2013.
- Rogers, Richard and Noortje Marres 2000: »Landscaping Climate Change: A Mapping Technique for Understanding Science and Technology Debates on the World Wide Web.« *Public Understanding of Science*, 9(2):141-63.
- Schudson, Michael 2008: »The 'Lippmann-Dewey Debate' and the Invention of Walter Lippmann as an Anti-Democrat 1985-1996.« *International Journal of Communication*, Nr. 2, 2008:1031-1042.
- S-SF 2010: »Fair Løsning«. Rapport. København: Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti. Senest tilgået 24. oktober 2015 på <https://www.s-dialog.dk/download.aspx?docId=318395>.
- Sunstein, Cass R. 2006: *Infotopia: How Many Minds Produce Knowledge*. Oxford: Oxford University Press.

- Sunstein, Cass R. 2007: *Republic.com 2.0*. Princeton: Princeton University Press.
- Venturini, Tommaso 2012: »Building on Faults: How to Represent Controversies with Digital Methods.« *Public Understanding of Science*, 21(7).
- Venturini, Tommaso 2010: »Diving in Magma: How to Explore Controversies with Actor-Network Theory.« *Public Understanding of Science*, 19(3).
- Zimmer, Michael 2010: »'But the Data Is Already Public': On the Ethics of Research in Facebook.« *Ethics and Information Technology*, 12(4):313-25.